Közgazdász Fórum
Forum on Economics and Business
20(132), 37–54.
2017/3

Central and Eastern European countries: different development paths?

RÉKA HORVÁTH

The *European Semester* was introduced in 2010 as a response to the economic crisis. In the framework of the European Semester the European Commission evaluates one by one the economy of each member state, but no comparative reports are made. Scientific literature doesn't deal expressly with the Central and Eastern European (CEE) countries. Following a review of the scientific literature, in this paper I analyse the economic results of six CEE countries (the Czech Republic, Hungary, Poland, Romania, Slovakia, and Slovenia) between 2010-2016 based on the indicators used for the European Semester.

Keywords: European economic governance, European Semester, Czech Republic, Romania, Hungary, Slovakia, Slovenia, Poland, macroeconomic imbalance procedure, Europe 2020 Strategy.

JEL codes: O52**,** F15, F45.

Kiadó: Romániai Magyar Közgazdász Társaság és a Babeş–Bolyai Tudományegyetem
Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Karának Magyar Intézete
ISSN: 1582-1986 www.econ.ubbcluj.ro/kozgazdaszforum

Közép-kelet-európai országok: eltérő fejlődési pályák?

HORVÁTH RÉKA[1]

A 2010-ben bevezetett *Európai Szemeszter* gazdasági kormányzás rendszerét a gazdasági válság hatására hozták létre az európai intézmények. Ennek keretén belül minden tagállamot egyénileg értékelnek. Az elemzések külön-külön készülnek el minden tagállamra, összehasonlító jelentéseket nem írnak, és sajnos a szakirodalom sem vizsgálja a közép-kelet-európai országok helyzetét. Ezért cikkemben, a szakirodalmi áttekintés után megvizsgálom, hogyan alakult hat közép-kelet-európai ország (Csehország, Magyarország, Lengyelország, Románia, Szlovákia és Szlovénia) gazdaságának helyzete 2006–2016 között, az Európai Szemeszter keretében használt mutatók alapján.

Kulcsszavak: európai gazdasági kormányzás, Európai Szemeszter, Csehország, Magyarország, Lengyelország, Románia, Szlovákia, Szlovénia, makroökonómiai egyensúlytalanságok, Európa 2020 stratégia.

JEL kódok: O52, F15, F45.

Bevezetés

Az európai gazdasági kormányzásban 2010 a változások éve volt. A gazdasági válság által feltárt hiányosságok javítása érdekében az európai intézmények új gazdaságirányítási keretet dolgoztak ki. A gazdaságpolitikák koordinációjának hatékonyabbá tételére, valamint a gazdasági problémák megelőzésére is kidolgozott *Európai Szemeszter* minden EU-tagállamra vonatkozik, azonban különbséget tesz euróövezeti és nem euróövezeti tagállamok között. Sarkítva fogalmazva, az Európai Szemeszter egy olyan eszköz, amely, a válságok megelőzésének céljából, megkönnyíti az Európai Unió intézményei számára a tagállamok gazdasága alakulásának nyomon követését. Ugyanakkor közös keretbe foglalja a „régi" és „újabb" tagállamokat, ahol minden tagállamot egyénileg értékelnek az EU által meghatározott és/vagy a tagállamok által vállalt küszöbértékekhez képest. Az elemzések minden tagállamra külön-külön készülnek el, és sajnos a szakirodalom sem vizsgálja az egyes országokon túl a különböző országcsoportok gazdasági helyzetét. Ezért cikkemben, a szakirodalmi áttekintés után megvizsgálom, hogyan alakult hat közép-kelet-európai (KKE) ország

[1] PhD, egyetemi adjunktus, Babeș–Bolyai Tudományegyetem, Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Kar, Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Magyar Intézet, e-mail: horvathreka@icloud.com.

(Csehország, Magyarország, Lengyelország, Románia, Szlovákia és Szlovénia) gazdaságának helyzete 2006–2016 között, abban a keretben, amit az Európai Szemeszter jelent.

Szakirodalmi áttekintés

Az *Európai Szemeszter* (ESZ) egy keret, amelynek jól meghatározott időbeli lefolyása, valamint meghatározott feladatokkal rendelkező szereplői vannak. Egyrészt az ESZ jelenti a tagállamok gazdaságpolitikai felügyeletét, másrészt az *Európa 2020* stratégia (EB 2010) által megfogalmazott célok megvalósításának figyelemmel követését. Az előző év novemberétől egészen az adott év októberéig tartó ESZ szigorúbb feltételeket és erősebb felügyeletet jelent az euróövezet tagállamai számára, mint a nem euróövezetbe tartozó országoknak. Az ESZ dokumentumait az 1. táblázat foglalja össze.

1. táblázat: Az Európai Szemeszter dokumentumai

Dokumentum	Euróövezeti ország	Nem euróövezeti ország
Őszi gazdasági előrejelzés (Autumn Economic Forcast)	Igen	Igen
Éves növekedési jelentés (Annual Growth Survey): az EU gazdasági céljai a befektetés, strukturális reformok és a fiskális konszolidáció területén.	Igen	Igen
Riasztási Mechanizmus Jelentés (Alert Mechanism Report): megnevezi azokat az országokat, ahol az Európai Bizottság (EB) gazdasági egyensúlytalanságok létét véleményezi, és részletesebb elemzést igényelnek. Elindíthatja a makroökonómiai egyenlőtlenség eljárást (Macroeconomic Imbalance Procedure).	Igen	Igen
Közös Foglalkoztatási Jelentés (Draft Joint Employment Report): az EU foglalkoztatási és szociális helyzetét elemzi, valamint a tagállamok válaszait a felmerült problémákra.	Igen	Igen
A Bizottság Javaslata az euróövezet számára: az euró működésének javítására tett javaslatok a tagállamoknak.	Igen	Nem
A Bizottság álláspontja az euróövezeti tagállamok költségvetési tervezetéről: elemzés arról, hogy a tagállamok költségvetési tervezetei mennyire tartják tiszteletben a Növekedési és Stabilitási Paktumot.	Igen	Nem

Dokumentum	Euróövezeti ország	Nem euróövezeti ország
Országjelentések (Country Report): tagállamok makroökonómiai és szociális helyzetének elemzése, valamint az előző év javaslatainak (Country Specific Recommendations – CSR) teljesüléséről szóló jelentés.	Igen	Igen
Kommunikáció az országjelentésekről (Communication on Country Reports): összefoglalja az országjelentések fő következtetéseit.	Igen	Igen
Mélységi vizsgálatok (In-depth Reviews).	Csak a riasztási mechanizmusban érintett országok számára	
Országspecifikus javaslatok (Country Specific Recommendations – CSR): milyen megoldásokat javasol az Európai Tanács (az EB javaslatára) az egyes tagállamoknak a felmerült problémák megoldására.	Igen	Igen
Kommunikáció az országspecifikus jelentésekről (Communication on CSR): EU-s szintű összefoglaló arról, hogy milyen területeket érintenek a CSR, Európa 2020 stratégia megvalósításáról.	Igen	Igen
Az euróövezeti országok bemutatják az EB-nak: a Nemzeti Reform Programot és a Stabilitási Programot (3 éves költségvetési tervek).	Igen	Nem
Nem euróövezeti országok bemutatják az EB-nak: a Nemzeti Reform Programot és a Konvergencia Programot (3 éves költségvetési tervek).	Nem	Igen

Forrás: saját szerkesztés az EB (2017) alapján

A tudományos szakirodalomban két nagy kutatási irányt különböztethetünk meg: a szerzők egy része az ESZ-t mint gazdasági kormányzást vizsgálja, másik része pedig az ESZ szociálpolitikai vonásait emeli ki műveiben.

Verdun és Zeitlin (2018) cikkükben arra hívják fel a figyelmet, hogy az ESZ több, különböző jogi alappal rendelkező eszközt tartalmaz, és hangsúlyosabbá tették az európai intézmények szerepét a nemzeti politikák felügyeletében. A szerzők összefoglalják a gazdasági kormányzás megközelítésének eddigi szakirodalmát is, felleltározva a kutatott témákat, amelyeket a következőképpen csoportosítanak: a „kemény" és „puha" szabályok közötti egyensúly; az ESZ hatékonyságának vizsgálata a CSR-ok (országspecifikus javalatok, angolul: Country Specific

Recommendations) életbe ültetésén keresztül; a gazdasági kormányzás jellegének (kormányközi vagy szupranacionális) vizsgálata, illetve a technokraták versus demokratikusan megválasztott képviselők szerepe.

Az ESZ hatékonyságát többféleképpen is vizsgálták. Egyrészt, a már előbb említett CSR-ok életbe ültetésének vizsgálatán keresztül, Xavier Ragot (2017) megállapítja, hogy ma az ESZ standard hatékonysági vizsgálata azt nézi, hogy a CSR-ban foglalt javaslatok hány százalékát ültették életbe. Griesse és Deroose (2014) egy szintetikus indikátort konstruált a CSR életbe ültetésének hatékonyságának vizsgálatára, és a mutató változását vizsgálva megállapítja, hogy nincs korreláció az ország mérete és a mutató nagysága között, valamint hogy a 2012-es és 2013-as CSR-okat együtt kezelve az északi országok (Dánia, Finnország, Svédország) teljesítettek a legjobban.

Darvas és Leandro (2015) felhívja a figyelmet, hogy az ESZ keretén belül tett ajánlások csak a túlzott deficit eljárás (excessive deficit procedure) és túlzott egyensúlytalansági eljárás (excessive imbalance procedure) keretén belül kötelezőek, a többi esetben nem. Meghatároztak egy „európai szemeszter életbe ültetési indexet", amely a 2011-es 0,4 szintről folyamatosan csökkent a 2014-es 0,25 szint alá. Következtetéseikben a szerzők kiemelik, hogy a 2011–2014 közötti országspecifikus javaslatok életbe ültetése gyenge volt és időben csökkent (Darvas–Leandro 2015).

Másrészt, az országspecifikus javaslatok megkérdőjelezésén keresztül, Maatsch (2017) négy országot (Ausztriát, Franciaországot, Írországot és Németországot) vizsgálva megállapítja, hogy azokban az országokban, ahol a helyi politikai pártok erőteljesen átpolitizálták az országspecifikus javaslatoknak való megfelelést (Franciaország és Németország), ott a pártok erőteljesen kontesztálták is ezeket a javaslatokat.

Savage és Howarth (2018) a gazdasági kormányzás egy másik oldalát vizsgálják, az aszimmetrikus információk kérdését a makroökonómiai egyensúlytalansági eljárásban. Azt találták, hogy a gazdasági válság és a görög krízis megnövelte az EU tagállamainak hajlandóságát egy erősebb fiskális felügyelet elfogadására, ez pedig megnövelte az Európai Bizottság szerepét a gazdasági kormányzásban.

Az ESZ mint gazdasági kormányzás kutatásán belül kevés, Közép-Kelet-Európára vagy az újonnan csatlakozott országokra vonatkozó kutatást találunk. Ezek közül kiemelkedik Eihmanis (2018) Lettországra vonatkozó cikke. A szerző Lettország gazdaságpolitikáját elemzi 2008–2014 között, amikor az országra

egyszerre vonatkoztak az ESZ szabályozásai, az eurót illető maastrichti konvergenciakritériumok és a fizetési mérleg program. Eihmanis szerint Lettország kormánya kimazsolázta a három program neki megfelelő elemeit, és túlteljesítette az Európai Bizottság (EB) által megnevezett célokat. A szerző meglátásában az EB inkább szociálpolitika párti volt, mint a lett kormány.

Az ESZ szociális vonásainak alakulását elemezve Zeitlin és Vanhercke (2018) arra a következtetésre jutott, hogy 2011–2016 között az ESZ-t egyre jobban társadalmasították, egyre több szociálpolitikai célt, elemzést, javaslatot tartalmazott.

Módszertan

Áttekintve az ESZ-t érintő szakirodalmat, feltűnt a KKE-országokat középpontba helyező elemzések hiánya. Jelen cikkemben ezért azt vizsgálom, hogy miként alakultak térségünk hat országának (Csehország, Magyarország, Lengyelország, Románia, Szlovákia és Szlovénia) makrogazdasági mutatói az ESZ bevezetése óta. A hat ország az ESZ szemszögéből két csoportba sorolható:

• euróövezeti országok: Szlovákia és Szlovénia,

• nem euróövezeti országok: Csehország, Lengyelország, Magyarország és Románia.

Tekintetbe véve, hogy az euróövezetre szigorúbb szabályozások vonatkoznak, induló hipotézisem szerint az euróövezetbe tartozó két ország, Szlovákia és Szlovénia gazdasági mutatói kiegyensúlyozottabb képet mutatnak, mint a nem euróövezetbe tartozó Csehország, Lengyelország, Magyarország és Románia hasonló adatai. Az elemzést a 2010–2016 közötti időszakra végzem, az Európai Statisztikai Hivatal (Eurostat) honlapján lévő adatok és mutatók segítségével.

Az 1. táblázatban felsorolt dokumentumokhoz mutatószámok is tartoznak, valamint az Eurostat által működtetett speciális adatbázis is rengeteg, szabadon elemezhető adattal. Jelen elemzésünkben az ESZ keretén belüli elemzésekhez használt és az Eurostat által összegyűjtött adatok egy részét használjuk fel a hat ország vizsgálatához.

A rendelkezésünkre álló adatbázisokból két nagy adatcsoportot emelek ki: a makroökonómiai egyensúlytalanságokat vizsgáló adatcsoportokat, valamint az Európa 2020 stratégia céljainak teljesítését követőket.

A makroökonómiai egyensúlytalansági eljáráshoz (MIP) tartozó mutatók három területen vizsgálják azokat a tényezőket, amelyek előrevetíthetik a tagállam gazdaságának problémáit. A belső egyensúlytalanságok, külső egyensúlytalansá-

gok és versenyképesség, valamint a munkavállalás területén létező indikátorok képezik az alapját az eljárás elindításának.

Az Eurostat 14 fő mutatót használ (Eurostat 2017a): folyószámla egyenlege a GDP %-ában (current account balance % of GDP); nettó nemzetközi befektetési pozíciók (net international investment positition); devizaárfolyam (real effective exchange rate); export piaci részesedés (export market share); nominális munkaköltség (nominal unit labour cost index); lakásárak indexe (house price index); magánszektor hitelei (private sector credit flow); magánszektor adósságai (private sector debt); kormányzati adósság (general government gross debt); munkanélküliségi ráta; a pénzügyi szektor nem konszolidált passzívái (financial sector liabilites-non consolidated); aktív népesség; hosszú távú munkanélküliség; fiatalok munkanélkülisége (a mutatók tartalmát lásd az Eurostat vonatkozó oldalain). Ezeket a mutatókat három csoportba sorolják: külső egyensúlytalanságok, belső egyensúlytalanságok és munkaerő-piaci mutatók (2., 3. és 4. táblázat).

2. táblázat. Az Eurostat belső egyensúlytalansági mutatói és küszöbértékei

	Deflált lakásár index	**Konszolidált magánszektor hitel**	**Konszolidált magánszektor adósság**	**Államháztartás bruttó adósság állománya**	**Munka-nélküliségi ráta**	**Pénzügyi szektor nem konszolidált passzívái**
Egység	1 éves %-os változás	GDP %	GDP %	GDP %	3 éves átlag	1 éves %-os változás
Küszöb-értékek	6% (felső küszöb)	14% (felső küszöb)	133% (felső küszöb)	60% (felső küszöb)	10% (felső küszöb)	16,5% (felső küszöb)

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat (2017a) alapján

3. táblázat. Az Eurostat külső egyensúlytalansági mutatói

	Folyó fizetési mérleg egyenlege	**Nettó nemzetközi beruházási pozíció**	**Reáleffektív árfolyam**	**Export piaci részesedés**	**Nominális fajlagos munkaerőköltség indexe**
Egység	3 éves átlag a GDP %-ában	GDP %	3 éves %-os változás	5 éves %-os változás	3 éves %-os változás
Küszöb-értékek	-4%...6%	-35% (alsó küszöb)	-5%...5% euró övezet -11%...11% nem euró-övezet	-6% (alsó küszöb)	9% euróövezet 12% nem euróövezet (felső küszöb)

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat (2017a) alapján

4. táblázat. Az Eurostat munkaerő-piaci mutatói

	Aktivitási ráta a 15–64 éves korosztályban	Hosszú távú munkanélküliségi ráta a 15–74 éves korosztályban	Fiatalok munkanélküliségi rátája (15–24 éves korosztály)
Egység	3 éves változás százalékpontban	3 éves változás százalékpontban	3 éves változás százalékpontban
Küszöb-értékek	-0,2 százalékpont (alsó küszöb)	0,5 százalékpont (felső küszöb)	2,0 százalékpont (felső küszöb)

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat (2017a) alapján

5. táblázat. Az Európa 2020 stratégia céljai és mutatószámai

	Foglal-koztatás	Kutatás és fejlesztés (K+F)	Éghajlatváltozás elleni küzdelem és fenntartható energiagazdálkodás	Oktatás	Küzdelem a szegénység és a társadalmi kirekesztés ellen
EU	a 20–64 éves korosztály 75%-ának legyen munkája	az EU GDP-jének 3%-át fordítsa kutatásra-fejlesztésre	– az üvegházhatású gázok kibocsátása 20%-kal csökkenjen az 1990-es szinthez képest – a megújuló energiaforrások aránya 20%-ra nőjön – 20%-kal javuljon az energiahatékonyság	– a korai iskolaelhagyók aránya 10% alá csökkenjen – a 30–34 év közötti uniós polgárok legalább 40%-a rendelkezzen felsőfokú végzettséggel	legalább 20 millióval csökkenjen azok száma, akik nyomorban és társadalmi kirekesztettségben élnek, illetve akik esetében a szegénység és a kirekesztődés reális veszélyt jelent
Cseh-ország	75%	1% (csak állami szektor)	9% (2005) / 13% / 39,6%	5,5% / 32%	100 000-rel csökkenjen
Lengyel-ország	75%	1,7%	14% (2005) / 15% / 96,4%	4,5% / 45%	1 500 000-rel csökkenjen
Magyar-ország	75%	1,8%	9% (2005) / 13% / 24,1%	10% / 34%	450 000-rel csökkenjen
Románia	70%	2%	19% (2005) / 24% / 43%	11,3% / 26,7%	580 000-rel csökkenjen
Szlovákia	72%	1,2%	13% (2005) / 14% / 16,4%	6% / 40%	17,2%-ra csök-kenteni a 2008-as 20,6%-hoz képest
Szlovénia	75%	3%	4% (2005) / 25% / 7,3%	-5% / 40 %	40 000-rel csökkenjen

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat (2017b) és EB (2017) alapján

Az Európa 2020 stratégiát 2010-ben indították útnak, mint egy tízéves növekedési és munkahely-teremtési stratégiát. Az EU által meghatározott célokon belül minden tagállam megállapított egy saját célt, amelyet a tízéves periódus végére teljesíteni akar (EB 2010). A stratégia 2014–2015-ben elvégzett félidős értékelése után a célok monitorizálásának feladatát az ESZ keretén belül végzik. Az EU és a KKE-államok céljait és ezek mutatószámait az 5. táblázatban foglaltam össze.

Csehország, Magyarország, Lengyelország, Románia, Szlovákia és Szlovénia gazdaságának alakulása 2010–2016 között

Makroökonómiai egyensúlytalanságok a vizsgált KKE-országokban

A deflált lakásárindex átlagos változása 2013-tól növekvő tendenciát mutat Csehország és Szlovénia esetében (6. táblázat), ami buborék kialakulására utalhat ezekben az országokban. A többi négy országnál egyértelmű tendencia a 2009–2016 közötti időszakban nem figyelhető meg. Láthatjuk azt is, hogy a 6%-os felső küszöbértéket az országok többször átlépték a vizsgált időszakban.

6. táblázat. Deflált lakásárindex (éves %-os változás)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Csehország	-2,2	-1,7	-3,6	-0,8	1,8	3,8	6,7
Magyarország	-5,9	-6,9	-9,2	-4,3	3,3	13,3	13,6
Lengyelország	-6,0	-4,6	-6,6	-4,8	1,2	2,6	2,3
Románia	-12,7	-15,9	-9,3	-2,9	-3,2	1,9	5,0
Szlovénia	-1,2	0,9	-8,5	-7,2	-6,5	1,4	3,6
Szlovákia	-4,9	-5,2	-6,0	-0,4	1,5	5,5	7,0

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat (2017a) alapján

A magánszektor GDP %-ában mért hiteleinek esetében (7. táblázat) egyértelmű tendencia csak Szlovákia esetében figyelhető meg, ahol 2011–2016 között növekvő tendenciát láthatunk. A küszöbértéket a vizsgált időszakban egyik tagország sem lépte át.

A magánszektor adósságainak esetében (8. táblázat) észrevehetjük, hogy Magyarország, Románia és Szlovénia esetében 2011-től egyértelmű csökkenés figyelhető meg. Ugyanakkor Szlovákia esetében egyértelmű a növekedési tendencia 2010–2016 között. De növekedés látható a magánszektor adósságaiban Lengyelországban is 2013–2016 között. A küszöbértéket a vizsgált időszakban egyik tagország sem lépte át.

7. táblázat. Konszolidált magánszektorhitel a GDP %-ában (átlagos éves változás)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Csehország	2,6	2,1	2,9	4,4	1,7	0,3	4,4
Magyarország	-4,2	-4,4	-6,1	-0,9	-0,2	-2,5	-3,4
Lengyelország	4,3	6,7	4,8	3,3	4,6	3,5	4,6
Románia	0,9	2,8	0,3	-1,4	-2,4	0,2	0,6
Szlovénia	1,9	0,4	-2,9	-4,0	-4,7	-5,0	-0,8
Szlovákia	2,9	3,0	3,4	5,2	5,1	7,7	9,2

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat (2017a) alapján

8. táblázat. Konszolidált magánszektor-adósság a GDP %-ában

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Csehország	67,9	68,3	70,7	73,7	71,5	68,1	68,7
Magyarország	114,9	114,4	101,6	95,1	91,2	84,5	77,5
Lengyelország	69,7	73,9	73,4	75,4	78,1	78,9	81,6
Románia	74,5	73,3	71,9	66,6	62,1	59,1	55,8
Szlovénia	115,1	113	112,3	107,2	97,4	86,9	80,5
Szlovákia	67,4	70,2	77,9	82,9	87,8	88,1	94,7

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat (2017a) alapján

A pénzügyi szektor kötelezettségeinek tekintetében egyedül Szlovénia esetében figyelhetünk meg 2010–2015 között egyértelmű csökkenési tendenciát (9. táblázat). Csehország, Lengyelország, Románia és Szlovákia esetében ezek a kötelezettségek 2010–2016 között évről évre, változó mértékben ugyan, de nőttek. Magyarország esetében a pénzügyi szektor kötelezettségei 2010-ben, 2012-ben és 2013-ban csökkentek, majd 2014–2016 között minden évben nőttek. A küszöbértéket egyik tagországban sem lépték át a vizsgált időszakban.

9. táblázat. A pénzügyi szektor nem konszolidált passzívái (éves %-os változás)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Csehország	3,2	4,3	5,2	11,4	5,2	8,1	14,5
Magyarország	-0,3	6,3	-5,8	-1,2	8,6	0,7	19,6
Lengyelország	13,6	4,8	10,7	7,4	0,7	2,4	8,9
Románia	5,0	4,6	4,4	0,8	1,3	4,0	7,6
Szlovénia	-3,4	-1,2	-0,7	-10,3	-0,2	-3,7	3,2
Szlovákia	1,6	0,3	0,7	1,7	8,7	10,8	8,5

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat (2017a) alapján

Ami az államháztartás bruttó adósság állományának részét illeti a GDP %-ában (10. táblázat), Csehország és Szlovákia esetében 2014–2017 között egyértelműen csökkenő tendencia látszik. Románia esetében érdemes megfigyelni, hogy az államháztartás bruttó adósság állománya 2010–2016 között nem haladta meg a 40%-ot és 2014–2016 között csökkent, ezzel egyedülálló a KKE-országok között. Azt is megfigyelhetjük, hogy a 60%-os küszöbértéket Magyarország és Szlovénia több éve átlépi.

10. táblázat. Az államháztartás bruttó adósság állománya a GDP %-ában[2]

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Csehország	37,4	39,8	44,5	44,9	42,2	40,0	36,8
Magyarország	80,2	80,5	78,4	77,1	76,6	76,7	76,0
Lengyelország	53,1	54,1	53,7	55,7	50,3	51,1	54,2
Románia	29,7	34,0	36,9	37,5	39,1	37,7	37,4
Szlovénia	38,4	46,6	53,8	70,4	80,3	82,6	78,6
Szlovákia	41,2	43,7	52,2	54,7	53,5	52,3	51,8

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat (2017a) alapján

A munkanélküliségi ráta hároméves átlaga minden vizsgált országban csökkent (11. táblázat): Csehországban, Magyarországon és Szlovákiában 2013–2016 között, Lengyelországban és Romániában pedig 2014–2016 között. A küszöbértéket Szlovákia a teljes vizsgált időszakban, míg Magyarország 2011–2013 között lépte át.

11. táblázat. Munkanélküliségi ráta a 15–74 éves korosztályban (3 éves átlag)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Csehország	6,1	6,9	7,0	6,9	6,7	6,1	5,1
Magyarország	9,7	10,7	11,1	10,7	9,6	8,2	6,5
Lengyelország	8,3	9,2	9,8	10,0	9,8	8,9	7,6
Románia	6,4	6,9	7,0	7,0	6,9	6,9	6,5
Szlovénia	5,9	7,1	8,1	9,1	9,6	9,6	8,9
Szlovákia	12,1	13,4	14,1	14,0	13,8	13,0	11,5

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat (2017a) alapján

Románia és Lengyelország az egész vizsgált periódusban negatív folyó fizetési mérleggel rendelkezett (12. táblázat). Az adatok javulást mutatnak Lengyelország-

[2] Az Excessive Debt Procedure (EDP) szerint számították ki.

ban 2012–2016 között és Romániában 2012–2015 között. A folyó fizetési mérleg egyenlege két országban pozitív és növekszik: Magyarországon 2011–2016 között, valamint Szlovéniában 2012–2016 között. Az alsó küszöbértéket (-4%) Lengyelország (2010–2012), Románia (2010–2012) és Szlovákia (2010–2011) lépte át. A felső küszöbértéket (6%) egyik tagállam sem lépte át a vizsgált időszakban.

12. táblázat. Folyó fizetési mérleg egyenlege a GDP %-ában (3 éves átlag)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Csehország	-2,6	-2,6	-2,4	-1,4	-0,6	0,0	0,7
Magyarország	-2,5	0,1	0,9	2,1	2,3	2,9	3,6
Lengyelország	-5,3	-4,8	-4,8	-3,4	-2,4	-1,3	-1
Románia	-7,1	-4,9	-4,9	-3,6	-2,2	-1,0	-1,3
Szlovénia	-2,0	-0,2	0,7	2,2	4,1	4,9	5,1
Szlovákia	-4,9	-4,4	-2,9	-0,7	1,3	0,4	-0,7

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat (2017a) alapján

A nettó nemzetközi beruházási pozíciókat vizsgálva (13. táblázat) megállapíthatjuk, hogy mind a hat ország esetében az értékek negatívak, és a -35%-os alsó határt még 2016-ban is csak Csehország tudta teljesíteni. Magyarország pozíciója 2010–2016 között javult, de még mindig jóval a 35%-os alsó határ alatt található.

13. táblázat. Nettó nemzetközi beruházási pozíció a GDP %-ában

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Csehország	-46	-45,2	-45,9	-41,4	-36,6	-32,9	-26,9
Magyarország	-108,3	-105,7	-93,6	-83,1	-80,3	-68,4	-60,0
Lengyelország	-65,1	-62,4	-65,3	-68,9	-69,1	-62,1	-60,7
Románia	-63,9	-65,8	-67,4	-62,6	-57,3	-54,6	-49,9
Szlovénia	-47,2	-45,2	-50,1	-47,2	-45,8	-39,8	-36,9
Szlovákia	-61,9	-64,4	-61,4	-62,3	-63,6	-64,6	-62,4

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat (2017a) alapján

Az export piaci részesedés 5 éves százalékos változása esetében a -6%-os alsó küszöböt Csehország 2013–2014 között, Magyarország 2012–2015 között, Szlovénia 2012–2014 között és Szlovákia 2012-ben nem érte el (14. táblázat). Az egyetlen ország, amely végig jelentős növekedést tudott produkálni, Románia volt. Ezzel párhuzamosan 2014–2016 között Románia nettó nemzetközi beruházási pozíciói is javultak.

14. táblázat. Export piaci részesedés (5 éves %-os változás)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Csehország	11,79	7,54	-4,43	-9,71	-6,15	-2,12	2,51
Magyarország	3,43	-2,28	-21,29	-22,74	-16,61	-8,01	-0,23
Lengyelország	24,78	15,29	1,45	-0,19	4,78	9,22	17,87
Románia	53,44	50,13	12,36	13,84	20,24	20,54	23,3
Szlovénia	-1,57	-5,74	-20,94	-18,31	-12,84	-4,54	3,75
Szlovákia	3,92	-2,64	-10,25	-4,02	1,98	4,21	7,12

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat (2017a) alapján

Amennyiben az országok ár- és költségverseny-képességét a külpiacon a reáleffektív árfolyam változásával vizsgáljuk (15. táblázat), egyértelmű tendencia nem mutatható ki. A +-5%-os küszöbértéket egy év kivételével (Lengyelország 2010-ben) mind a hat ország tartani tudta.

15. táblázat. Reáleffektív árfolyam (%-os változás)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Csehország	1,3	2,0	-2,8	-2,2	-5,2	-0,7	2,5
Magyarország	1,6	-0,5	-1,9	-1,4	-3,6	-2,3	0,8
Lengyelország	6,1	-2,3	-2,2	0,2	1,0	-2,5	-3,5
Románia	1,5	2,9	-6,1	4,0	1,4	-2,5	-1,3
Szlovénia	-2,6	-0,7	-1,2	1,4	1,1	-2,0	0,4
Szlovákia	-4,3	1,1	0,1	1,0	0,2	-2,2	0,5

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat (2017a) alapján

A 16. táblázatból láthatjuk, hogy a gazdasági válság hatására a nominális fajlagos munkaerőköltség indexében Csehországra, Magyarországra és Lengyelországra 2010–2011-ben gyűrűzik be az első korrekció. Romániában, Szlovéniában és Szlovákiában ez a korrekció többször is megtörténik. A felső küszöböt Lengyelország, Románia, Szlovénia és Szlovákia 2010-ben lépte át.

16. táblázat. Nominális fajlagos munkaerőköltség indexe (3 éves %-os változás)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Csehország	6,4	3,4	3,8	4,2	4,0	0,1	2,9
Magyarország	6,9	4,3	5,0	6,2	5,9	-0,2	3,3
Lengyelország	11,3	4,2	5,3	3,1	2,9	0,3	2,7
Románia	38,3	4,2	5,6	-4,7	6,7	0,3	5,1
Szlovénia	16,1	8,3	0,6	0,5	0,0	-0,4	0,7
Szlovákia	9,5	6,1	0,8	2,2	1,8	2,4	3,5

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat (2017a) alapján

A makroökonómiai egyensúlytalanságok vizsgálatában a harmadik csoport a munkaerő-piaci mutatók, amelyeket a 4. táblázatban leírtaknak megfelelően határozott meg az EU.

Az aktivitási ráta három országban (Csehország, Magyarország és Lengyelország) 2010–2016 között, míg a másik három országban (Románia, Szlovénia és Szlovákia) 2011–2016 között mutat növekvő tendenciát (17. táblázat). Amennyiben a küszöbértékekhez való viszonyt vizsgáljuk, a mutatónk az aktivitási ráta 3 éves változása százalékpontban. A 18. táblázatból látható, hogy a -0,2 százalékpontos alsó küszöbérték alá a vizsgált országok közül csak az egyébként magas aktivitási rátával rendelkező Szlovénia esett 2011–2013 között.

17. táblázat. Aktivitási ráta a 15–64 éves korosztályban (%)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Csehország	70,2	70,5	71,6	72,9	73,5	74,0	75,0
Magyarország	61,9	62,4	63,7	64,7	67,0	68,6	70,1
Lengyelország	65,3	65,7	66,5	67,0	67,9	68,1	68,8
Románia	64,9	64,1	64,8	64,9	65,7	66,1	65,6
Szlovénia	71,5	70,3	70,4	70,5	70,9	71,8	71,6
Szlovákia	68,7	68,7	69,4	69,9	70,3	70,9	71,9

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat (2017a) alapján

18. táblázat. Az aktivitási ráta 3 éves százalékpontos változása

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Csehország	0,3	0,8	1,5	2,7	3,0	2,4	2,1
Magyarország	0,3	1,2	2,5	2,8	4,6	4,9	5,4
Lengyelország	2,1	1,9	1,8	1,7	2,2	1,6	1,8
Románia	1,9	1,2	1,7	0,0	1,6	1,3	0,7
Szlovénia	0,2	-1,5	-1,4	-1,0	0,6	1,4	1,1
Szlovákia	0,4	-0,1	1,0	1,2	1,6	1,5	2,0

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat (2017a) alapján

A hosszú távú munkanélküliség esetében (19. táblázat) csökkenő tendenciát figyelhetünk meg 2014–2016 között Csehországban, Lengyelországban és Szlovákiában. Magyarországon a csökkenő tendencia már 2011-ben elkezdődött, míg Romániában 2010–2013 között növekedett a hosszú távú munkanélküliség. Ami a küszöbértéket illeti, a hosszú távú munkanélküliségi ráta 3 éves változása Csehországban a 2012-es év kivételével az előírt 0,5 százalékpontos küszöb alatt maradt, a többi országban több évben is túllépte azt (20. táblázat).

19. táblázat. Hosszú távú munkanélküliségi ráta a 15–74 éves korosztályban ráta (%)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Csehország	3,0	2,7	3,0	3,0	2,7	2,4	1,7
Magyarország	5,5	5,2	5,0	4,9	3,7	3,1	2,4
Lengyelország	3,0	3,6	4,1	4,4	3,8	3,0	2,2
Románia	2,4	2,9	3,0	3,2	2,8	3,0	3,0
Szlovénia	3,2	3,6	4,3	5,2	5,3	4,7	4,3
Szlovákia	9,2	9,2	9,4	10,0	9,3	7,6	5,8

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat (2017a) alapján

20. táblázat. Hosszú távú munkanélküliségi ráta (15–74 éves korosztály) 3 éves százalékpontos változása

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Csehország	0,2	0,5	1,0	0,0	0,0	-0,6	-1,3
Magyarország	2,0	1,6	0,8	-0,6	-1,5	-1,9	-2,5
Lengyelország	-1,9	1,2	1,6	1,4	0,2	-1,1	-2,2
Románia	-0,8	0,5	0,8	0,8	-0,1	0,0	-0,2
Szlovénia	1,0	1,7	2,5	2,0	1,7	0,4	-0,9
Szlovákia	0,9	2,6	2,9	0,8	0,1	-1,8	-4,2

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat (2017a) alapján

21. táblázat: Fiatalok munkanélküliségi rátája (%)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Csehország	18,3	18,1	19,5	18,9	15,9	12,6	10,5
Magyarország	26,4	26,0	28,2	26,6	20,4	17,3	12,9
Lengyelország	23,7	25,8	26,5	27,3	23,9	20,8	17,7
Románia	22,1	23,9	22,6	23,7	24,0	21,7	20,6
Szlovénia	14,7	15,7	20,6	21,6	20,2	16,3	15,2
Szlovákia	33,9	33,7	34,0	33,7	29,7	26,5	22,2

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat (2017a) alapján

22. táblázat. Fiatalok munkanélküliségi rátájának 3 éves százalékpontos változása

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Csehország	7,6	8,2	2,9	0,6	-2,2	-6,9	-8,4
Magyarország	8,3	6,5	1,8	0,2	-5,6	-10,9	-13,7
Lengyelország	2,1	8,6	5,9	3,6	-1,9	-5,7	-9,6
Románia	2,8	6,3	2,6	1,6	0,1	-0,9	-3,1
Szlovénia	4,6	5,3	7,0	6,9	4,5	-4,3	-6,4
Szlovákia	13,3	14,4	6,4	-0,2	-4,0	-7,5	-11,5

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat (2017a) alapján

A fiatalok munkanélkülisége három országban (Csehország, Magyarország és Szlovákia) mutatott csökkenő tendenciát 2013–2016 között, míg Lengyelországban és Szlovéniában a csökkenés egy évvel később kezdődött (2014–2016). Amint a 21. táblázatból látszik, a fiatalok munkanélkülisége szempontjából rosszabbul teljesítő Romániában 2015–2016 között szintén csökkenő tendenciát figyelhetünk meg. Mindezek ellenére a különbségek jelentősnek mondhatók, ha azt vesszük figyelembe, hogy 2010–2016 között Csehországban a fiatalok munkanélküliségi rátája egyszer sem emelkedett 20% fölé, míg a többi vizsgált országban igen. A felső küszöb átlépését vizsgálva (22. táblázat) megállapíthatjuk, hogy mind a hat ország legalább két évben meghaladta azt.

Hol áll Csehország, Magyarország, Lengyelország, Románia, Szlovákia és Szlovénia a növekedési és munkahely-teremtési célok elérésében?

Ebben a részben azt vizsgálom, hogy 2016-ban milyen messze voltak a vizsgált KKE-országok az Európa 2020 stratégiában kitűzött céljaik megvalósításától. Mivel a célértékből vonom ki a mutató 2016-os értékét, pozitív eltérés esetén az adott ország nem érte el a célt, negatív eltérés esetében viszont túlhaladta azt (23. táblázat). Láthatjuk, hogy vannak területek, ahol bizonyos országok már most túlteljesítették vállalásukat, mint például a megújuló energiaforrások mutató esetében Csehország, Magyarország és Románia.

A mutatók időbeni alakulását vizsgálva az egyes KKE-tagországokban különböző tendenciákat figyelhetünk meg. A foglalkoztatás Magyarország, Lengyelország és Csehország esetében 2010–2016 között folyamatosan növekedő tendenciát mutatott, míg Szlovéniában csak 2012-től, Romániában és Szlovákiában pedig csak 2013-tól kezdett növekedni.

A kutatásra és fejlesztésre fordított összeg GDP-hez viszonyított aránya egy relatív hosszú időszakban (Románia kivételével) minden vizsgált országban növekszik, majd 2015/2016-ban csökkenni kezd. Ez az arány Romániában hol csökken, hol nő, nincs egyértelmű trend.

A megújuló energiaforrások arányát tekintve a végső fogyasztáson belül Csehország az egyetlen, ahol 2010–2014 között töretlen növekedés tapasztalható, a többi ország esetében vannak növekedési és csökkenési periódusok is.

Ami a korai iskolaelhagyók arányát illeti, bár az EU28 szintjén egyértelműen csökkenő tendencia tapasztalható, egyik vizsgált országban sem állapíthatjuk meg ugyanezt.

23. táblázat. Eltérések az Európa 2020 stratégia által kitűzött céloktól 2016-ban

	Foglal-koztatás (% pont)	**Kutatás és fejlesztés (K+F)** (% pont)	**Éghajlatváltozás elleni küzdelem és fenntartható energiagazdálkodás**		**Oktatás**		**Szegény-ségben és társadalmi kirekesz-tésben élők száma** (1000 személy)
			üvegház-hatású gázak (millió tonna CO_2 egyen-értékű)	megújuló energia-források (% pont)	korai iskola-elhagyók (% pont)	felsőfokú végzett-ségűek aránya a 30–34 évesek körében (% pont)	
EU28	3,9	0,97	77,46	3,0	0,7	0,9	-19 032
Cseho.	-1,7	-0,68	9,07	-1,9	1,1	-0,8	91
Lengyelo.	1,7	0,73	12,38	3,7	0,7	0,4	1770
Magyaro.	3,5	0,59	10,7	-1,2	2,4	1,0	-197
Románia	3,7	1,52	17,15	-1,0	7,2	1,1	840
Szlovákia	2,2	0,41	6,21	2	1,4	8,5	0,9 % pont
Szlovénia	4,9	1,0	1,27	3,7	-0,1	-4,2	-50

Forrás: saját számítások az Eurostat (2017a, 2017b, 2017c) alapján

Végül pedig a felsőfokú végzettséget szerző 30–34 évesek arányát tekintve Csehország, Lengyelország, Románia, Szlovénia és Szlovákia esetében 2010–2016 között növekvő tendenciát figyelhetünk meg, Magyarországon a növekedés csak 2015-ig tart.

Következtetések és új kutatási irányok

Az EU-tagállamok közötti társadalmi-gazdasági különbségek kombinációja és a minden szinten elégtelen gazdasági kormányzás is hozzájárult a válság kialakulásához és akadályozta ennek megoldását, ezért a gazdaságirányítási keret reformja fontos lépésnek tekinthető. Az új kereten belül a tagállamok által elért gazdasági eredmények elemzése és az új keret működése fontos kutatási irányt jelent.

Kiinduló hipotézisem az volt, hogy a hasonló gazdaság- és politikatörténeti múlt, valamint az EU-tagság miatt a vizsgált KKE-országokban bizonyos gazdasági mutatók hasonló tendenciát követnek. Ugyanakkor arra számítottam, hogy

különbségek is megfigyelhetők lesznek aszerint, hogy a vizsgált tagállam az euróövezetbe tartozik-e vagy sem.

Vizsgálataim igazolták, hogy a 2010–2016 közötti időszakban bizonyos mutatók mentén néhány KKE-tagállam együtt mozog, de nem igazolódott be az a feltevés, miszerint az euróövezetbe tartozó KKE-tagállamok mutatói eltérnek a nem euróövezetbe tartozókétól. Ezért a jövőben szükségesnek látom hosszabb időszakra és minden EU-tagállamra elvégezni az elemzést.

Irodalomjegyzék

Claeys, G.–Demertzis, M,–Efstathiou, K.–Raposo, I. G.–Hüttl, P.–Lehman, A. 2017. *Analysis of developments in EU capital flows in the global context. Final report Bruegel. FISMA 2016/032/B1/St/OP*. Bruxelles: European Commission.

Darvas, Zs.–Leandro, A. 2015. *Economic policy recommendation in the euro area under the European Semester*. Brussels: European Parliament.

Eihmanis, E. 2018. Cherry-picking external constraints: Latvia and EU economic governance, 2008–2014. *Journal of European Public Policy* 25(2), 231–249, letöltve: 2017.09.05.

EB 2010. *Európa 2020. Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája*. http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_HU_ACT_part1_v1.pdf, letöltve: 2017.03.07.

EB 2016. *The Macroeconomic Imbalance Procedure. Rationale, Process, Application: a Compedium.* https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/ip039_en_2.pdf, letöltve: 2017.03.11.

EB 2017. *EU Economic governance: monitoring prevention, correction.* https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction, letöltve: 2017.03.11.

Eurostat 2017a. *Macroeconomic imbalance procedure indicators*. http://ec.europa.eu/eurostat/web/macroeconomic-imbalances-procedure/indicators, letöltve: 2017.05.03.

Eurostat 2017b. *Europe 2020 indicators*. http://ec.europa.eu/eurostat/web/europe-2020-indicators/europe-2020-strategy/overview, letöltve: 2017.05.03.

Eurostat 2017c. *Smarter, greener, more inclusive? Indicators to suport the Europe 2020 strategy*. https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/8113874/KS-EZ-17-001-EN-N.pdf, letöltve: 2017.09.01.

Griesse, J.–Deroose, S. 2014. Implementing economic reforms – are EU Member States responding to European Semester reccomendation. *ECFIN Economic Brief* 37.

Maatsch, A. 2017. Effectiveness of the European Semester: Explaining domestic consent and contestation, *MPIfG Discussion Paper* 17/6.

Ragot, X. 2017. *How to further strenghten the European Semester*. Brussels: European Parliament.

Savage, J. D.–Howarth, D. 2018. Enforcing the European Semester: the politics of asymmetric information in the excessive deficit and macroeconomic imbalance procedures. *Journal of European Public Policy* 25(2), 212–230, letöltve: 2017.09.05.

Verdun, A.–Zeitlin, J. 2018. Introduction: the European Semester as a new architecture of EU socioeconomic governance in theory and practice. *Journal of European Public Policy* 25(2), 137–148, letöltve: 2017.09.05.

Zeitlin, J.–Vanhercke, B. 2018. Socializing the European Semester: EU social and economic policy co-ordination in crisis and beyond. *Journal of European Public Policy* 25(2), 149–174, letöltve: 2017.09.05.